

Examination of the Word Presence in the Texts in the 8th Grade Turkish Textbook in Terms of Cultural Items*

Özlem KIRKKESELİ** - Semra ALYILMAZ***

Article Info	Abstract
<p>Received: 16.04.2020 Accepted: 28.08.2020 Online: 07.09.2020</p> <p>Keywords: Cultural item, 8th grade Turkish textbook, The quality inquiry</p>	<p>The aim of this research is to evaluate the extent to which cultural objects are included in poetry and reading texts in the 8th grade Turkish textbook. The poems and reading texts in the 8th grade Turkish textbooks were examined in the direction of Tomalin and Stempleski's (1993) classification for culture. In this study, which is a qualitative research, the data were collected by means of a document review. In the evaluation of the data, from the qualitative analysis techniques, content analysis was used. In poems and reading texts examined by Tomalin and Stempleski (1993) for the cultural classification, the themes related to the product, the thought, the behavior and the codes related to these themes were determined. The obtained data were transformed into tables and sub-explanations were given. In the examination, the elements belonging to the theme of the least ethical norms are obtained and the codes related to the daily life theme are determined the most. In poems, less complex elements are obtained compared to reading texts. In the introduction part of the study, it was tried to clarify the concept of culture and language. The characteristics of both institutions are mentioned. The interaction between culture and language is emphasized; excerpts from the authors with valuable and meaningful explanations on culture and language were made and what was said was supported. At the end of the research, in poetry texts and reading texts; Codes related to literature, folklore, art, music, architecture, beliefs, values, ethical norms, traditions and customs, customs, clothing, foods, everyday life themes were determined. As a result, it has been determined that cultural factors and elements in the texts in the 8th grade Turkish textbook which we examined are given place adequately.</p>

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Söz Varlığının Kültürel Ögeler Açısından İncelenmesi

Makale Bilgisi	Öz
<p>Geliş: 16.04.2020 Kabul: 28.08.2020 Yayın: 07.09.2020</p> <p>Anahtar kelimeler: Kültürel öge, 8. sınıf Türkçe ders kitabı, Nitel araştırma</p>	<p>Bu araştırmanın amacı, 8.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerde ve okuma metinlerindeki söz varlığında kültürel öğelere ne ölçüde yer verildiğini değerlendirmektir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler ve okuma metinleri Tomalin ve Stempleski'nin (1993) kültüre yönelik yaptığı sınıflandırma doğrultusunda incelenmiştir. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Tomalin ve Stempleski'nin (1993) kültüre yönelik yaptığı sınıflandırma doğrultusunda incelenen şiirlerde ve okuma metinlerinde ürüne, düşünceye, davranışa yönelik temalar ve bu temalarla ilişkili kodlar tespit edilmiştir. Elde edilen veriler tablolar hâline getirilmiş, alt açıklamalara yer verilmiştir. İncelemede en az etik normlar temasına ait unsurlar, en fazla günlük yaşam temasına ilişkin kodlar tespit edilmiştir. Şiirlerde, okuma metinlerine göre daha az kültürel öge elde edilmiştir. Çalışmanın giriş kısmında, "kültür" ve "dil" kavramına açıklık getirilmeye çalışılmıştır. İki kurumun da hangi özellikleri taşıdığına değinilmiştir. Kültür ve dil arasındaki etkileşim üzerinde durulmuş; kültür ve dil üzerine değerli ve anlamlı açıklamaları olan yazarlardan alıntılar yapılmış, söylenenler desteklenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, şiirlerde ve okuma metinlerinde; edebiyat, folklor, sanat, müzik, mimari, inanışlar, değerler, etik normlar, gelenek ve görenek, âdet, töre, alışkanlık, giyim kuşam, yiyecekler, gündelik yaşam temalarına ilişkin kodlar tespit edilmiştir. Sonuç olarak, incelediğimiz 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde kültürel öğelere iyi seviyede yer verildiği tespit edilmiştir.</p>

*Bu çalışmanın verileri, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapmış olduğu tezden alınmıştır.

**Akdeniz Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0002-9206-206X, sabr_08@hotmail.com

***Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0002-1725-0650, semraalyilmaz@mynet.com

Giriş

Kültür ortak kabuller, davranışlar ve paylaşımlar sonucu; insanoğlunun ihtiyaçları ve yaşamsal sebepleri doğrultusunda ortaya çıkan değerli bir yaratımdır. “İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran yönü doğanın verdiği ile yetinmemesi, onu değiştirmesi, kendi emrinde kullanması ve aşmasıdır” (Kaplan, 2005, s. 33). Kültür, insan topluluklarını “ulus” adı altında birleştiren, onları ayrı ve eşsiz kılan değerler bütünüdür. Kültür, bir topluluğu oluşturan bireylerin birlikte oluşturup birlikte paylaşmayı kabul ettikleri kazanımlardır. “Değerler, sosyal dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir” (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009, s. 107). Kültür, toplumu var eden öğeleri etkilemekte, bu öğeler ve değerler de kültürün hamurunu her yüzyıla göre uyum içinde şekillendirmektedir. Korkmaz (2007) kültürün tanımını şöyle yapmıştır:

Kültür, bir toplumu millet hâline getiren ve milletten millete değişen değerler bütünü; bir toplumun sosyal yapısına yön veren ve o topluma kişilik kazandıran değerler bütünü; bir insan topluluğunun yüzyıllarca devam eden ortak yaşayışından doğan maddi ve manevi değerlerinin, birikimlerinin ve davranış biçimlerinin bütünüdür; bir milleti öteki milletlerden ayıran yaşayış tarzı, o millete özgü, duygu ve düşünce birliğinin oluşturduğu ortak ruh (s. 12-14).

Turan (1994) kültür kavramını şöyle açıklamıştır: “Kültür (hars) bir millete özgü dil, din, ahlak, gelenekler, âdetler ve sanat değerleridir. Bu açıdan kültür, belli bir insan topluluğunun yaşama ilişkin değerleridir” (s. 36-37).

Kültür bilgi, inanç ve yaşanmışlıkların bütünü olarak kabul edilmelidir. Kültürü belli bir tanımla sınırlandırmak, belli bir alana dayandırmak zordur. Kültürün tanımını daha doğru ve kolay yapabilmek için onu belli yöntemlerle çözümlerimiz (Kırkkesele, 2017). Atatürk, kültür kavramını şöyle açıklamıştır:

Kültür, bir milletin bütün tarihi seyrini gösteren bir harekettir. Bugün yaşayan milletler varlıklarını ispat ve idame için çalışırlar, fakat onların dayanacağı bir esas, kökünü kendisinden alacağı bir kültürleri bulunmazsa, temel sağlam olmaz. Onun içindir ki tarihlerinde kültür izi bırakmayan milletlerin en nihayet adları kalmıştır. Türk milleti beş altı yüz sene önce kültürlerin bir safhasına dayanarak, bütün cihanı istila fırsatı bulmuştu. Ancak bu istila askerlik kudretiyle değil, milletin yüksek kabiliyeti ve maddi delilleri elimizde bulunan kültürü ile olmuştur. Hâlbuki sonraları bunun ihmali yüzünden o devlet maziye karıştı, yok olmak derecesine vardı. Türkiye Cumhuriyeti, kültürünü bugünkü şartlar içinde inkişaf ettirmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mânâ çıkarmak, intibah almak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir. Yine insan, enerjisiyle ve fakat tabiatın ona iltifat edildikçe tükenmez yardımıyla, yükselen, genişleyen insan zekâsı, hudutsuz kavrayış anlamında insanım diyen bir vasf-ı mahsusu olur (İnan, 2009, s. 373-374).

Günlük hayatımızda neredeyse her alanda kültür kavramını kullanmaktayız. Kişi dünyaya geldiği anda kendisini ait olduğu çevrenin ve toplumun oluşturduğu bir kültürün içerisinde bulur. Karşımızda; nasıl davranacağımızı, nasıl giyineceğimizi, nasıl bir dünya görüşüne sahip olacağımızı dolaylı ya da doğrudan yönlendiren kültürel öğelerle örülü bir dünya vardır. Kültürel öğeler ise ait olduğu milletin belirlediği davranış kurallarıdır. Bu kurallar toplumsal düzenin sağlanmasında, davranışların şekillendirilmesinde önemli yer teşkil eden kurallar bütünüdür. Dilimiz, inancımız, yiyeceklerimiz, içeceklerimiz, giyeceklerimiz, âdet, töre ve alışkanlıklarımız,

gelenek ve göreneklerimiz, estetiğimiz, hayata bakış açımız, güzel sanatlarımız, ahlaki kurallarımız, edebiyatımız, halk bilimimiz ve mimarimizde yer alan tüm ayrıntılarda sahip olduğumuz kültürün ilmek ilmek işleyişini görürüz, duyarız, hissederiz. Bu unsurlar bizi biz yapan kültürel öğelerdir.

Kültür, insanlığın varoluşundan bugününe dek geçen sürede varlığını “dil” kurumuyla nesilden nesle ulaştırmıştır. Bu denli önemli ve hayati rolü üstlenen “dil”, kültürün adeta yaşatıcısıdır. Dil kültürün, kültür de dilin bir ögesidir.

Dil, sadece insanlarla iletişimde değil, kişinin kendi iç dünyasının dışa açılmasında da bir köprü görevini üstlenir. Bu kurum zamanla zenginleştirilmiş ve her toplum kendi anlayış, düşünüş ve yaşayış şekline göre diline şekil vermiştir. Böylesine önemli bir kurumun zamanla bilimsel bir çerçeve kazanması beklenen en doğal olay olmuştur (Kırkkesele, 2017).

Dil, değişik yaşayış tarzlarına, inanışlara, gelenek ve göreneklere sahip toplumları 'millet' kavramı altında birleştiren en önemli kurumdur. Dil, bir milletin sahip olduğu kültürel değerlerin en ilk ve en önemli temel unsurudur. Topulukların millet olarak nitelendirilmesi için aynı dile, kültüre, değerlere, yaşayış tarzına sahip olması gerekir. Biz, dünya üzerinde yaşamış ve hâlâ yaşamakta olan birçok uygarlığın gelenek göreneklerine, kültürel değerlerine, yaşayış ve inanış şekillerine, giyim kuşamlarına, ahlaki kurallarına, milletlerin varlıklarının tamamına onların dillerini anlayarak vâkıf olabiliriz.

Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen bir varlık; milleti birleştiren koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 1994, s.3).

Yeryüzünde birçok kavim ve bu kavimlerin sahip olduğu onlarca farklı dil vardır. Bu dillerin her birinin kendine özgü kuralları, kelime hazinesi vardır. Bu yüzden her dil eşsiz bir varlığa sahiptir. İnsanı diğer tüm varlıklardan üstün yaratan yüce yaratıcı, insana mükemmel bir dil yetisi ve dil varlığı da hediye etmiştir.

Dil konuşuldukça yaşayan ve ilerleme kaydeden bir kurumdur. Bu kurum ait olduğu milletin kültürel taşıyıcılığını yaparken, başka milletlerin dilinden de etkilenmekten kendini alıkoyamaz. Dil insanlar aracılığıyla onlarca diyar gezer, yüzlerce dille tanışır; kendine ait öğeleri o diyarlara hediye ederken, yabancı diyarların kültürel unsurlarını kendi kalıbında eritir ve bize sunar.

Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurlar alır. Her medeni milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle doludur. Bu bakımdan her milletin dili, o milletin çağlar boyunca yaşadığı tarihin adeta özetidir. Dile bu gözle bakılırsa anlam kazanır (Kaplan, 1998, s. 139).

Dil ile kültür arasında olağanüstü bir bağ söz konusudur. Dili gelişen bir milletin kültürü de gelişir ya da kültürde meydana gelen olumlu ya da olumsuz değişimler dilin yapısına akseder. Kültüre ait öğeler ve değerler, dil sayesinde yaşadığımız dünyada gerçeklik ve anlam kazanır. Bir milletin duygu ve düşünce tarzı, yaşayış biçimi, tarihi, geleceği dil ile anlam kazanır. Milletlerin kültürünü oluşturan sözlü ve yazılı tüm ürünler dil ile gelecek yıllara taşınır. Dil kültüre, kültür de dile etki eden bir sistematığe sahiptir. “Kültürü değişen bir toplumun dili, düşüncesi, düşünüş biçimi, töresi ve geleneği de değişir” (Akarsu, 1998, s. 88-89).

İlgili alanyazın taraması sonucunda, Türkçe ders kitaplarının ya da başka bir dilde yazılmış ürünlerin kültürel boyutlarını ele alan çeşitli araştırmalara (Matan, 2004; Han ve Bae, 2005; Aral, 2008; Kan, 2010; Yuen, 2011; Yılmaz, 2012; Koç, 2013; Güven, 2013; Okur ve Keskin, 2013; Çapoğlu, 2014; Soyşekerci, 2015; Er, 2015) rastlanılmıştır. Kan (2010) tarafından yapılan araştırmada 7. Sınıf Türkçe ders kitabı metinleri, literatürden yararlanılarak ve uzman görüşü alınarak hazırlanmış, bir liste önderliğinde incelenmiş, fişleme yöntemi ile kültürel öğeleri bulunmuştur. Okur ve Keskin (2013) tarafından yapılan “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Öğelerin Aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği” başlıklı çalışmada dil ve kültür arasındaki yakın ilişki tespit edilmiştir. Yuen (2011) “The Representation of Foreign Cultures in English Textbooks” adlı çalışmasında Hong Kong ortaokullarında okutulan İngilizce kitaplarında; yabancı kültürlerin nasıl temsil edildiğini, nasıl aktarılmaya çalışıldığını öğrenmeyi hedeflemiş ve bu durum çalışmasını yapmıştır. Han ve Bae (2005) “An Analysis of the Cultural Content of High School and College English Textbooks” adlı çalışmada dil ve kültür arasındaki ilişkinin önemi üzerinde durmuştur. Yazar, Korece ELT yazarları ile yerli yazarların oluşturduğu ürünlerin kültürel açıdan farklı olup olmadığını altı kriter bazında incelemiş; aradaki farkın çok olmadığını tespit etmiştir.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kültürel Ögeler Açısından İncelenmesi adlı bu çalışma, ders kitaplarındaki şiirleri ve okuma metinlerini kültürel açıdan incelemesi bakımından daha önce yapılmış çalışmalardan farklılık göstermektedir. Çalışmada, 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan manzum ve mensur metinlerde kültürel öğelere ne ölçüde yer verildiğine bakılarak probleme açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, incelenen ders kitabındaki şiirler ve okuma metinleri; Tomalin ve Stempleski'nin (1993) kültürün öğeleri şablonu doğrultusunda incelenmiştir.

Şekil 1.1. Kültürün Öğeleri (Tomalin ve Stempleski, 1993, s. 7)

Şekil 1.1’de görüldüğü gibi Tomalin ve Stempleski (1993) kültürü ürün, düşünce ve davranış olmak üzere üç ögeye ayırmıştır. Ürünün alt öğeleri edebiyat, folklor, sanat, müzik ve insan eliyle yapılmış dokular; düşüncenin alt öğeleri inanışlar, değerler ve etik normlar; davranışın alt öğeleri de gelenek ve görenekler, âdet, töre, alışkanlık, giyim kuşam, yiyecekler ve gündelik yaşam olarak verilmiştir.

Araştırmanın problemini “Dikey Yayıncılık ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir ve okuma metinlerindeki söz varlığında kültürel öğelere ne ölçüde yer verilmektedir?” sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

-8.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan söz varlığında, doğrudan ya da dolaylı olarak kültürel unsurları yansıtan, ürüne yönelik örnek cümleler, ifadeler vs. nedir?

- 8.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan söz varlığında, doğrudan ya da dolaylı olarak kültürel unsurları yansıtan, düşünceye yönelik örnek cümleler, ifadeler vs. nedir?
-8.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan söz varlığında, doğrudan ya da dolaylı olarak kültürel unsurları yansıtan, davranışa yönelik örnek cümleler, ifadeler vs. nedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 8.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde, Tomalin ve Stempleski'nin (1993) kültüre yönelik yaptığı sınıflandırma doğrultusunda tespit edilen söz varlığının kültürel öğeleri, doğrudan ya da dolaylı olarak, ne ölçüde yansıttığını tespit etmek ve değerlendirmektir.

Yöntem

Araştırmanın bu kısmında, araştırmanın modeli, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki söz varlığında tespit edilen kültürel öğeleri incelemek amacıyla tarama modelinde yapılan bu çalışma, nitel araştırma olarak değerlendirilmektedir. "Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Verilerin toplanması

İnceleme sonucunda elde edilen veriler, nitel veri toplama yöntemleri içerisinde yer alan doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187).

Bu araştırmanın evrenini, 8. sınıf Türkçe derslerinde okutulan Dikey Yayıncılık ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı oluşturmaktadır. Örneklemine ise, İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Kitabı'nda yer alan okuma parçaları ve şiir metinleri oluşturmaktadır. İncelemeye konu olan sekizinci sınıf Türkçe ders kitabı şiir metinleri buldukları temaya göre Tablo 1 'de gösterilmiştir:

Tablo 1. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Şiir Metinleri Buldukları Temaya Göre Dağılımı

Tema Adı	Şiir Metinleri	Yazar Adları
Sevgi	Yurdum	Cahit KÜLEBİ
Sevgi	Bayrak	Arif Nihat ASYA
Atatürk	Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda	Cahit KÜLEBİ
Atatürk	Kuvâyi Millîye Destanı'ndan	Nazım HİKMET
Toplum Hayatı	Burçak Tarlası	Anonim
Millî Kültür	Neşet Ertaş	Komisyon
Millî Kültür	Türküler Dolusu	BedriRahmi EYÜBOĞLU
Millî Kültür	Ninni, Mâni, Tekerleme	Anonim
Duygular	Sevgilerde	Behçet NECATİGİL
Duygular	Gün Eksilmesin Pencereden	Cahit Sıtkı TARANCI
Zaman ve mekân	Çocukluğum	Abdullah Rıza ERGÜVEN
Zaman ve mekân	İstanbul	Ziya Osman SABA

İncelemeye konu olan sekizinci sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinleri buldukları temaya göre Tablo 2 'de gösterilmiştir:

Tablo 2. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda Yer Alan Okuma Metinleri Buldukları Temaya Göre Dağılımı

Tema Adı	Okuma Metinleri	Yazar Adları
Sevgi	Ağaç Sevgisi	Kerim YUNT
Sevgi	Eskici	Refik Halit KARAY
Sevgi	Oğlumuz	Tarık BUĞRA
Atatürk	Onuncu Yıl Nutku	Mustafa Kemal ATATÜRK
Atatürk	Atatürk ve Millî Eğitim	Afet İNAN
Toplum Hayatı	Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu	Anonim
Toplum Hayatı	Misafirliklerimiz	Şevket RADO
Toplum Hayatı	Gelin Kayası	Anonim
Toplum Hayatı	Hıdrellez Bayramı	Anonim
Millî Kültür	Neşet Ertaş	Komisyon
Millî Kültür	Hoca Bakkal	Sinan BAYRAKTAR
Millî Kültür	Anadolu'da Kilim Demek	Mehmet ÖNDER
Duygular	Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	Peyami SAFA
Duygular	Dülger Balığının Ölümü	Mehmet KAPLAN
Duygular	Gül Hanım'ın Annesi	Memduh Şevket ESENDAL
Zaman ve mekân	İğde Çiçeği Kokan Sabahlar	Çetin ALTAN
Zaman ve mekân	Gar	Oktay AKBAL
Zaman ve mekân	Antalya Evleri	Sabri Esat SİYAVUŞGİL

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmadaki verilerin incelenmesinde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi tercih edilmiştir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227). Araştırmada, 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler ve okuma metinleri okunmuş, elde edilen malzeme; birbiriyle ilintili ve anlamlı kodlar, Tomalin ve Stempleski 'nin (1993) oluşturduğu kültürün ögeleri şeması temel alınarak kategori ve temalar altında toplanmıştır.

Araştırmada 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirler ve okuma metinleri taranmış, dolaylı ya da doğrudan kültürel unsurları yansıtan ifadeler, cümleler, kelimeler vs. listelenmiştir. Kodların tespiti yapıldıktan sonra Tomalin ve Stempleski'nin şemasındaki temalar ve kategoriler temel alınmış; yer yer elimizdeki kodların türüne, özelliğine göre kategoriler artırılmış, genişletilmiştir. Kodların kategorilere dağılımında; elde edilen bulgular ile temalar arasındaki dolaylı ya da doğrudan ilişki göz önünde bulundurulmuştur. Bütün bu işlemler; bulguların tespiti, kodların temalara uygunluğu ve dağılımı bir Türk dili uzmanının onayı ve yardımı alınarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir metinleri ve okuma metinleri Tomalin ve Stempleski'nin (1993) kültüre yönelik yaptığı sınıflandırma doğrultusunda incelenmiştir. İncelemede ürüne, düşünceye ve davranışa yönelik bulunan ögelere ait tema ve kodlar tablolar hâlinde sunulmuştur. Aşağıda, şiir metinlerinde tespit edilen tema ve kodlara ilişkin tablolar ve alt açıklamalar yer almaktadır:

Tablo 3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerde Ürüne Yönelik Tespit Edilen Kültürel Öğelerin Tema ve Kodlara Göre Dağılımı

Temalar	Kodlar
Edebiyat	Edebî türler Edebiyatla ilgili terimler Deyim
Folklor	Atasözü Kültürel ürün adları
Sanat	Sanatsal terimler
Müzik	Müziğe özgü terimler
Mimari	İnsan eliyle yapılmış dokular

Tablo 3’te görüldüğü üzere 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerde ürüne yönelik edebiyat temasına ilişkin edebî türler ve edebiyatla ilgili terimler kodları tespit edilmiştir. Folklor temasına ilişkin deyim, atasözü, kültürel ürün adları kodları tespit edilmiştir. Sanat temasına ilişkin sanatsal terimler kodu bulunmuştur. Müzik temasına ilişkin müziğe özgü terimler kodu belirlenmiştir. Mimari temasına ilişkin insan eliyle yapılmış dokular kodu tespit edilmiştir. Aşağıda kodlara ilişkin örnek cümleler yer almaktadır:

Edebiyat teması altındaki edebî türler kodu “senin destanını okudum, senin destanını yazacağım” şeklinde görülmüştür.

Edebiyatla ilgili terimler kodu “şairim şair olmasına canım kurban şiirin gerçeğine, hasına, içersine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum”, “kan damlar ucundan, mürekkep değil”, “işte söz, işte ses, işte biçim” mısralarındaki örnek kelimelerde tespit edilmiştir.

Edebiyat teması altında bulunan “destan, şair, şiir, mısra, mürekkep, söz, ses, biçim” kodları dolaylı olarak kültürel unsurlara bağlanabilir. Her ulusun kendi kültürünü, değerlerini yansıtan şiirleri, destanları, yazılı ya da sözlü ürünleri bulunmaktadır. Bu ürün adları, milletleri belirgin kılan unsurların yanında bulununca doğrudan kültürel unsurlar olarak adlandırılır. Bizim ele aldığımız örnek cümlelerde ise ismen, kültürel ürünleri dolaylı olarak işaret eden kodlar tespit edilmiştir.

Folklor teması altındaki deyim kodu “zalim kader devranını döndürdü”, “bu hâli görenin yanıyor bağı”, “üç aylık çocuğun çekilmez kahrı” mısralarında görülmüştür.

Atasözü kodu “etti isen böyle buldun, dediler” mısrasında tespit edilmiştir.

Folklor teması altında yer alan deyim ve atasözü örnekleri doğrudan kültürel ürün olarak değerlendirilebilir. Deyimler ve atasözleri, milletlerin yaşam deneyimlerinden doğmuş, ait olduğu milletin kültürünü en güvenilir ve özlü şekilde yansıtan kültürel öğelerdir.

Kültürel ürün adları kodu “türkülerle yunmuş, yıkanmış dilim” mısrasında görülmüştür.

“Türkü” kavramı, Türk’e ait anlamında bir kavramdır. Sözlü Türk halk müziğine de Türkü denir. Bu isim altındaki içerikler, bize ait olan unsurları doğrudan yansıtan kültürel unsurlardır.

Sanat teması altındaki sanatsal terim kodu “yurdumun taşından, toprağından sürüp gelir nakışlarım” dizesinde görülmüştür.

Müzik teması altındaki müziğe özgü terimler kodu

“tokacı saz yaptı, elime verdi”,

“babam gibi sazıcı oldun dediler”,

“babam saz çalarken bana zil verdi”,

“babam saz çalarken biz cümbüş aldık”,

“Kırşehir’e varınca kemani çaldık”,

“o zaman babamdan öğrendim sazı” mısralarında kelime hâlinde tespit edilmiştir.

Müzik teması altındaki “tokacı, saz, sazıcı, zil, cümbüş almak” kodları doğrudan kültürel öğelere bağlanabilirken; keman çalmak kodu dolaylı olarak kültürel unsurlara dayandırılabilir. Yukarıda adı geçen müzik aletleri ya da müzikle sanatını icra eden kişiler “tokacı, saz, sazıcı, zil, cümbüş almak” Türk milletine ait kültürel unsurlardır. Müzik, başlı başına bir kültürel öğedir.

Mimari teması altındaki insan eliyle yapılmış dokular kodu “minare, Eyüp Sultan, Rumelihisarı, mektep, kışla” örnekleri ile şiirlerde yer almıştır.

Mimari teması altında adı geçen yapıtlar, herhangi bir milletin sanatına, kültürüne göre şekillendirildiğinde; o milletin değerlerinin, tarihinin temsilciliğini üstlenir. Elimizdeki kodlardan “Eyüp Sultan (mezarlık olan)” ve “Rumelihisarı” yapıtı Türk tarihine ve kültürüne aittir. Bu kodlar doğrudan kültürel öge olarak değerlendirilebilir. Fakat “minare, mektep, kışla” gibi kodlar belirgin bir yapıtı belirtmediği için, sadece dolaylı yünden kültürel unsurları işaret eden kavramlar olarak görülebilir.

Tablo 4. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerde Düşünceye Yönelik Tespit Edilen Kültürel Ögelerin Tema ve Kodlara Göre Dağılımı

Temalar	Kodlar
Değerler	Kültürel değerler
İnanışlar	Dinî inanç (İslamiyet)
Etik normlar	Uygun olmayan konuşmalar Argo kelimeler

Tablo 4’te görüldüğü üzere 8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerde düşünceye yönelik değerler temasına ilişkin kültürel değerler kodu tespit edilmiştir. İnanışlar temasına ilişkin dinî inanç (İslamiyet) kodu bulunmuştur. Etik normlar temasına ilişkin uygun olmayan konuşmalar ve argo kelimeler kodları tespit edilmiştir. Değerler teması altındaki kültürel değerler kodu “Atatürk sevgisi, vatan sevgisi, doğa sevgisi, vatanseverlik, millî bilinç, bayrak sevgisi, yurttaşlık bilinci, Türk büyüklerine saygı ve sevgi, demokrasi hak ve özgürlükler, akılcılık, dil bilinci, halkçılık, hürriyet, ulusalcılık, kültürel bilinç, cesaret, yardımseverlik, görgü kurallarına uyma, aile bilinci, büyüklere saygı, sorumluluk alma, tutumlu olma, insan sevgisi, hayvan sevgisi” şiirlerin genelinde tespit edilmiş.

Değerler temasına ait kültürel değerler kodu altındaki unsurlar hem değerlere hem de kültürel öğelere bağlanabilir. “Atatürk, bayrağımız, Türk dili, vatanımız vb.” hem değer hem de Türk kültürünün en önemli parçalarıdır. Atatürk, Türk milletinin bir değeridir. Tüm ideolojilerin, sınıfların, ayrılıkların üstünde birleştirici bir değerdir. Dünya milletleri arasında da büyük bir saygı ve sevgiye layık görülmüş, uluslar arası bir kültür simgesidir. Türk dili, tüm özellikleri, zenginlikleri, yapısı, kullanılışı ve içerisinde barındırdığı kültürel unsurlar ile Türk kültürünün en önemli temsilcisi, taşıyıcısıdır. Anadolu, birçok ulusa ev sahipliği yapmış; medeniyetlerin kültürünün hayat bulup şekil kazandığı bir yerdir. İçerisinde barınılan yer olmanın çok üstünde özellikleri vardır. Kısacası, kültürel değerler kodu içindeki değer kodlarının bazılarını direkt (Atatürk, Türk dili, Anadolu) diğerlerini ise dolaylı yoldan kültürel unsurlara bağlayabiliriz.

İnanışlar teması altındaki dinî inanç (İslamiyet) kodu “minare minare, ev ev”, “babamın yattığı Küçükusu”, “anamın toprağı Eyüp Sultan”, “engin gönül ile Hakk’a niyazi” mısralarında görülmüştür.

İnanışlar teması altında kod olarak görülen Eyüp Sultan (mezarlık olan), tarihi bir şahsiyetin türbesinin yer aldığı; İstanbul'un birçok yerine adını vermiş önemli bir kişinin ismini taşıyan tarihi bir mezarlıktır. Bu isim, Anadolu insanının kalbinde ve aklında güzel bir yer edinmiş kültürel bir değerdir.

Etik normlar teması altındaki uygun olmayan konuşmalar kodu “ilahi kaynana ömrün tükene” ifadesinde görülmüştür.

Argo kelimeler kodu “çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek” mısrasında bulunmuştur.

Tablo 5. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiirlerde Davranışa Yönelik Tespit Edilen Kültürel Öğelerin Tema ve Kodlara Göre Dağılımı

Temalar	Kodlar
Gelenek ve görenek	Ulusal değerlere saygı Millî değerlere saygı Geleneksel adlandırma Geleneksel evlilik Geleneksel oyun
Âdet, töre ve alışkanlık	Yerel boyalar Töre
Yiyecekler	Kaymak Yerel yiyecekler
Giyim kuşam	Millî ürünler
Gündelik yaşam	Akrabalık adları Renk adları Hayvan adları Zaman adları Kişi adları Meslek adları Meyve, sebze, ekin, hububat adları Bölge, ülke, şehir, kasaba, köy, mekân adları Vadi, nehir adları Aile Unvan Gök cisimleri Arkadaşlık Askerlik Benzetme Sayı adları Duygular, hisler ve duyular Doğa unsurları Ziraat İnsana ait soyut kavram işaretleri Ölçü birimleri Hayvancılık Para birimi Günlük hayata yönelik araç gereçler

Tablo 5'te görüldüğü üzere 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiirlerde davranışa yönelik gelenek ve görenek temasına ilişkin ulusal değerlere saygı kodu, millî değerlere saygı kodu, geleneksel adlandırma kodu, geleneksel evlilik kodu ve geleneksel oyun kodu tespit edilmiştir. Âdet, töre ve alışkanlık temasına ilişkin yerel boyalar ve töre kodları bulunmuştur. Yiyecekler temasına ilişkin kaymak ve yerel yiyecekler kodları tespit edilmiştir. Giyim kuşam temasına ilişkin millî ürünler kodu bulunmuştur. Gündelik yaşam temasına ilişkin akrabalık adları,

renk adları, hayvan adları, zaman adları, kişi adları, meslek adları, meyve, sebze, ekin, hububat adları, bölge, ülke, şehir, kasaba, köy adları, nehir, vadi, mekân adları, aile, unvan, gök cisimleri, arkadaşlık, askerlik, benzetme, sayı adları, duygular, hisler ve duyular, doğa unsurları, ziraat, insana ait soyut kavram işaretleri, ölçü birimleri, hayvancılık, para birimi, günlük hayata yönelik araç gereçler kodları tespit edilmiştir. Aşağıda kodlara ilişkin örnek cümleler yer almaktadır:

Gelenek ve görenek teması altındaki ulusal değerlere saygı kodu “ağladığım senin içindir, güldüğüm senin için, öpüp başıma koyduğum ekmeğin gibisin” mısrasında görülmüştür.

Ulusal değerlere saygı kodu olarak örnek gösterilen cümleler ay yıldızlı al bayrağımızı işaret etmektedir.

Millî değerlere saygı kodu “ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kız kardeşimin gelinliği şehidimin son örtüsü, ışık ışık dalga dalga bayrağım, senin destanını okudum, senin destanını yazacağım” mısralarında görülmüştür.

Bu kısımda da doğrudan ya da dolaylı olarak Türk bayrağının özelliklerini, güzelliklerini dile getiren ifadeler yer almaktadır. Bayrağımız, kültürel bir unsur olarak ele alınmıştır.

Geleneksel adlandırma kodu “varın sorun güveye kaç tarlası var”, “burçak tarlasında gelin olması”, “ilahi kaynana ömrün tükene” mısralarında tespit edilmiştir.

Bu kısımda tespit edilen “güvey” kodu, dilimizin zengin olanaklarına bağlı olarak ürettiğimiz kültürel bir kelime olarak görülmüştür. “Kaynana, gelin” kodları ise kültürel kimlikleri yansıtan kelimeler olarak görülebilir.

Geleneksel evlilik kodu “düğün düzgün hepsi bize gelince”, “başlık çok istemişler, haberin aldım”, “babamı bir yere dünür gönderdim” mısralarında görülmüştür.

Bu kısımda tespit edilen “başlık, dünür” kodları, Türk dilinin zengin olanaklarına bağlı olarak üretilen, kültürel kelimeler olarak görülmüştür.

Geleneksel oyun kodu “oynadım meydana köçek, dediler” mısrasında yer almıştır.

“Köçek” Anadolu’da, özellikle Kastamonu ilinde, düğünlerin vazgeçilmez dansçılarından. Yunan ve Pers döneminde Anadolu’ya gelen bu dans kültürü, Osmanlı döneminde de bir süre varlığını sürdürmüştür; saray ve çevresinde yasaklanınca Anadolu içlerinde devam etmiştir. Türklerin İslamiyet ile birlikte farklı bir çehre kazandırdığı dans ve dansı icra eden “köçek”, kültürümüzün bir parçasıdır.

Âdet, töre ve alışkanlık teması altındaki yerel boyalar kodu “elimin kınasın hamur ettiler”, “gözümün sürmesin çamur ettiler” mısralarında bulunmuştur.

“Kına” ve “sürme” kodu, her milletin kullanım şekline göre değişiklik gösteren ürünlerdir. Hintliler kınayı kol ya da ayaklarda, dirsek veya dizden aşağıya doğru, muhteşem motifler çizerek kullanırken; Türkler el içine ya da parmak uçlarına sürerek boyayı elde eder ve bir görsel oluşturur. Bu iki kod dolaylı yönden kültürel alışkanlıkları işaret etmektedir.

Töre kodu “dediysen Ata’yı bildin, dediler” mısrasında görülmüştür.

Yiyecekler teması altındaki kaymak kodu “sütün kaymağını yere taşırdım” mısrasında tespit edilmiştir.

Yerel yiyecek kodu “Trabzon peyniri, çavdar” örnekleri ile yer almıştır.

“Trabzon peyniri” yöreye özgü kültürel bir yiyecektir.

Giyim kuşam teması altındaki millî ürünler kodu “bir avuç tiftik”, “bir tutam Şile bezi”

şeklinde mısralarda tespit edilmiştir.

“Şile bezi”, Şile’ye özgü bir kumaştır. İlk başlarda keten ipliği ile yapılan kumaş için sonraları pamuk kullanılmaya başlanmıştır. Bu bezin kalitesini bilmeyen yoktur. Şile bezi kalitesi ve uzun ömürlülüğü ile Anadolu’nun yerli, ünlü, pahalı ürünlerindedir.

Gündelik yaşam teması altındaki akrabalık adları kodu “anamdan emdiğim süt”, “emmilerim sınırlarında, senin için dövüşürken ölmüşler” dizelerinde yer almıştır.

“Ana” ve “emmi” söylemleri Anadolu halkı tarafından “anne” ve “amca” kavramlarının, biraz değiştirilmiş şekli olarak kullanılır. Bu iki kod, halkımızın benliğinde; daha sıcak, samimi, içten olarak görülmekte ve seslenmelerde kullanılmaktadır. Bu kavramlarda kültürel adlandırma olarak kabul edilmiştir.

Renk adları kodu “ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü”, “kızıllığında ısındık” mısralarında görülmüştür.

Hayvan adları kodu “barışın güvercini, savaşın kartalı” ifadelerinde görülmüştür. Bu ifadelerle bayrağımıza işaret edilmektedir.

Zaman adları kodu “bin dokuz yüz otuz sekiz cihana”, “üç aylık çocuğun çekilmez kahır”, “Kırşehir’de yedi sene kalınca” dizelerinde görülmektedir.

Gündelik yaşam teması altındaki kişi adları kodu “Mustafa Kemal Atatürk” örneği ile yer bulmuştur.

“Mustafa Kemal Atatürk” hem tarihimizin hem milletimizin hem de geleceğimizin en değerli kültürel değeridir.

Meslek adları kodu “tokacı, sazıcı, köçek, sünnetçi” örnekleri ile şiiirlerde tespit edilmiştir. Bu meslek adları, Türk kültürünü içinde barındıran davranış ve usullerin yer aldığı adlardır.

Meyve, sebze, ekin, hububat adları kodu “kiraz, nar, elma, çavdar, karpuz” örnekleri ile şiiirlerde yer bulmuştur.

Bölge, ülke, şehir, kasaba, köy, mekân adları kodu “Anadolu, Kırtıllar köyü, Yer köyü, İbikli, Teflek, Kırıkkale, Yozgat, Ankara, Kırşehir, Nevşehir, Kayabaşı, Kırıksoku köyü, Avanos, İstanbul” örnekleri ile yer almıştır.

Bölge, ülke, şehir, kasaba, köy, mekân adları; Türkiye’ye ait yerler olmaları, isimlerinin Türk diline özgü şekilde nitelendirilmesi, bize ait olanları yansıtmaları açısından kültürel başlık altında değerlendirilmiştir.

Vadi, nehir adları kodu “ Kızılırmak boyları, Afyon Ovası” örnekleri ile şiiirlerde tespit edilmiştir.

Aile kodu “baba, ana, ata, kardeş, yar” örnekleri ile şiiirlerde geçmiştir.

Unvan kodu “tokacı, sazıcı, köçek, sünnetçi, asker, usta” örnekleri ile yer almıştır.

Gök cisimleri kodu “göğünde tanıdım ayın on dördünü” mısrasında tespit edilmiştir.

Bu kısımda da “ayın on dördü” deyiimiyle kültürel bir söyleme yer verilmiş, işaret edilen gök cismi belirgin kılınmıştır.

Arkadaşlık kodu “top oynamış, âşık olmuş, düşünmüş, ahbab edinmişim” mısrasında tespit edilmiştir.

Benzetme kodu “ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü, kız kardeşimin gelinliği şehidimin

son örtüsü, ışık ışık dalga dalga bayrağım”, “barışın güvercini, savaşın kartalı, yüksek yerlerde açan çiçeğim”, “tarihim, şerefim, şiiirim her şeyim” mısralarında tespit edilmiştir.

Askerlik kodu “üstelik babamı asker eyledik” şeklinde görülmüştür.

Sayı adları kodu “bin dokuz yüz otuz sekiz (1938), üç ile dördü, beş tane öksüz, üç aylık, bir ana, yedi sene, yüz lira,” ifadelerinde görülmüştür.

Doğa unsurları kodu “önümde, açık kollarıyla Boğaz”, “anarım Adalar’da çamların uykusunu” şeklinde görülmüştür.

Doğa unsurları kodu olarak tespit edilen “Boğaz” ve “Adalar”; İstanbul’da yer alan, o bölgenin tarihi, kültürel yerleridir. Bu yerlerin doğasına ait unsurlar doğrudan olmasa da dolaylı yönden kültürel bir yer hakkında bilgiler vermektedir.

Duygular, duyular ve hisler kodu “âşık olmuş, düşünmüş”, “kederlendiğim günler olmuş”, “sevinçli günlerim olmuş”, “ağladığım senin içindir!”, “güldüğüm senin için!” mısralarında; memlekete duyulan sevgi, saygı, bağlılık, samimilik duyguları; “ah ne yaman, zormuş burçak yolması”, “burçak tarlasında aklım şaşırdım”, “silah sesi değil gelin yası var” mısralarında; üzüntü, keder, çaresizlik, pişmanlık, nefret duygu ve hisleri; “dizinde sızıydı anamın derdi”, “engin gönül ile Hakk’a niyazı”, “o yaşımda yaktı bir âhu gözü”, “beşimizde perperişan olunca” gibi mısralarda; keder, üzüntü, çaresizlik, yokluk, perişanlık, aşk ve dayanışma gibi örnekler ile tespit edilmiştir.

Ziraat kodu “ah ne yaman zormuş, burçak yolması”, “ben ileniyorum burçak ekene” mısralarında görülmüştür.

“Burçak yolma” işi Anadolu insanına özgü bir iş yapma tekniğidir. Burçağı elle ekmek de kültürel bir eylem olarak düşünülebilir.

Gündelik yaşam teması altındaki insana ait soyut kavram işaretleri kodu “o yaşımda yaktı bir âhu gözü”, “engin gönül ile Hakk’a niyazı” mısralarında tespit edilmiştir.

Ölçü birimleri kodu “bir dilim, bir avuç, bir çimdik, bir tutam” ifadeleri ile yer almaktadır.

Ölçü birimlerini biraz daha belirgin ve kolay kılmak için oluşturulan bu ifadeler, yerel bir söyleme bağlanmış, kültürel ifade olarak görülmüştür.

Para birimi kodu “yüz lirayı verip bir yatak aldım” şeklinde geçmiştir.

Hayvancılık kodu “bir avuç tiftik” şeklinde yer almıştır.

Günlük hayata yönelik araç gereçler kodu “saz, zil, heybe, keman, hançer” örnekleri ile şiirde görülmüştür.

Aşağıda, okuma metinlerinde tespit edilen tema ve kodlara ilişkin tablolar ve alt açıklamalar yer almaktadır:

Tablo 6. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinde Ürüne Yönelik Tespit Edilen Kültürel Ögelerin Tema ve Kodlara Göre Dağılımı

Temalar	Kodlar
Edebiyat	Edebiyatla ilgili terimler Edebiyatla ilgili unsurlar Edebiyatla ilgili ürünler
Folklor	Deyim Kültürel adları
Sanat	Sanatla ilgili terimler Sanatla ilgili ürünler
Müzik	Müzik türleri Müzikle ilgili aletler

Mimari

Müzikle ilgili ürünler
Müziğe ilgili terimler
İnsan eliyle yapılmış dokular
Doğal yollarla oluşmuş dokular

Tablo 6’da görüldüğü üzere 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerinde ürüne yönelik edebiyat temasına ilişkin edebiyatla ilgili terimler, ürünler, unsurlar bulunmuştur. Folklor temasına ilişkin deyim ve kültürel ürün adları kodları tespit edilmiştir. Sanat temasına ilişkin sanatla ilgili terimler ve ürünler kodları bulunmuştur. Müzik temasına ilişkin müzik türleri, müzikle ilgili aletler, müzikle ilgili ürünler, müzikle ilgili terimler gibi kodlar tespit edilmiştir. Mimari temasına ilişkin insan eliyle yapılmış dokular ve doğal yollarla oluşmuş dokular adlı kodlar yer almıştır. Aşağıda kodlara ilişkin örnek cümleler yer almaktadır:

Edebiyat teması altındaki edebiyatla ilgili terimler kodu “Hızır ve İlyas sözcükleri birleşerek halk ağzında Hıdrellez şeklini almıştır”, “bu törene İstanbul ve çevresinde ‘baht açma’, Denizli ve çevresinde ‘bahtiyar’, Yörük ve Türkmenlerde ‘mantıfar’, Balıkesir ve çevresinde ‘dağara yüzük atma’, Edirne ve çevresinde ‘niyet çıkarma’, Erzurum’da ‘mani çekme’ adı verilir” cümlelerinde görülmüştür.

Hızır ve İlyas’la ilgili efsaneler, kültürel içeriğe sahip anlatılardır. Hıdrellez kutlamalarında birçok geleneksel, kültürel davranış, adet ve alışkanlıklar yer almaktadır.

Edebiyatla ilgili unsurlar kodu “yerelden evrenselliğe doğru uzanmanın bireye şırınga edeceği değişik türden güvenler vardır. Servis şoförü güne başlarken ‘Gazap Üzümleri’ni yahut ‘Korkunun Gündeliği’ni’ hatırlasa bir anda dev gibi hisseder kendisini”, ‘Ölmüş Yapraklar’ yahut ‘5. Senfoni’ için de biraz öyle”, “Knut Hamsun (Kunut Hamsın) yahut Gorki öykülerindeki açlık temaları, nasıl bir ortamda geçmektedir ve o ortamların uğramış olduğu değişimler bugün hangi düzeylere gelmiştir?” şeklinde yer almıştır.

Örnek cümlelerde yer alan kitap isimleri, ait oldukları, temsil ettikleri ulusların kültürüne işaret eden kodlardır.

Edebiyatla ilgili ürünler kodu “Dedem Korkut boy boyladı, soy soyladı, bu Oğuz name’yi düzdü, koştı, böyle dedi” şeklinde tespit edilmiştir.

Dede Korkut ve Oğuz name, tarihi geçmişimize ışık tutan önemli kültürel unsurlarımızdır.

Folklor teması altındaki deyim kodu “o sanatında âdeta sazına can vermiş; yüreğinden gelen acıları hep samimi bir üslupla dile getirmiştir”, “geniş kitlelerce tanınmasına rağmen kalabalıktan ve şöhretten kaçmış, mezhep, parti ve etnik kimlik ayırımına yüz vermemiştir”, “Neşet Ertaş, Orta Anadolu bozkırlarının tam göbeğinde büyük saz ve bozlak ustası Muharrem Ertaş’ın oğlu olarak 1938 yılında Kırtıllar köyünde dünyaya gelmiştir”, “yaratıcı yeteneği ile okuduğu her eseri yeni baştan öyle yorumlar, ona öyle bir ruh ve hava verirdi ki âdeta yeni bir beste ile karşı karşıya kalındığı düşünülebilirdi”, “25 Eylül 2012 tarihinde İzmir’de vefat eden Neşet Ertaş, ortaya koyduğu eserlerle adını Türk müziği tarihine yazdırmıştır” cümlelerinde “can vermek, dile getirmek, yüz vermemek, dünyaya gelmek, ruh vermek, hava vermek, ortaya koymak” deyimleri ile tespit edilmiştir.

Deyim, dilimizin kendisini en esnek ve zengin şekilde ifade edebildiği söz öbeğidir. Kültürümüzün ve benliğimizin izlerini deyimlerde görebiliriz.

Kültürel ürün adları kodu “kilim, Anadolu’da gönül dolusu türküdür”, “kilim Anadolu’nun yalnız yaygısı değil türkülerinde, mânilerinde söz atkısıdır. Renk renk kilimler üzerine oturulur, karşılıklı mâniler atılır” cümlelerinde tespit edilmiştir.

Dokumacılık kültürü, en geçmişimizden bugünüme kadar devam eden geleneksel bir sanattır. Eski zamanlarda kilim, Türklerin hayatlarının en önemli eşyasıydı. Türkler kilimin gelişimine katkı sağlamış; kilime manevi bir anlam yüklemeyi de unutmamışlardır. Örnek cümlelerin alıntı yapıldığı metin, kilimin Türk kültür hayatındaki yerini çok güzel açıklamıştır.

Sanat teması altındaki sanatla ilgili terimler kodu “en çok okumayı sevdiği konular; tarih, coğrafya, filoloji, hukuk, sosyoloji, iktisat ve sanat konuları idi”, “Sinan’ın heykelini yapınız!”, “evet, bir gün Türk yurdunun güzel şehirleri, her sahada ün salmış Türk büyüklerinin anıtlarını, heykellerini ulusun bir değerbilirliği olarak dikmelidir” gibi cümlelerde görülmüştür. Türk büyüklerinin anıtları, heykelleri; ortak değerlerimizin temsili olması açısından, kültürel bir öge olarak görülmüştür.

Sanat teması altındaki sanatla ilgili ürünler kodu “Ölmüş Yapraklar yahut 5. Senfoni için de biraz öyle... Dallas dizisi için de öyle” şeklinde görülmüştür.

Müzik teması altındaki müzik türleri kodu “artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yaşlı dinliyordu” cümlesinde görülmüştür. Bu kısımda tespit edilen “Türkü” kodu kültürümüzün en kıymetli öğelerindendir. Türkü, bize bizi anlatan en güzel üründür.

Müzik teması altındaki müzikle ilgili aletler kodu “o sırada, önde davul zurna, arkada at sırtında gelin; köylüler, eşya yüklü atlarla düğün alayı, dimdik sırta doğru yola koyulmuşlar” cümlesinde tespit edilmiştir.

“Davul, zurna, düğün alayı kodları” kültürel unsurlar taşıyan kodlardır. Türk geleneklerine özgü şekilde düzenlenen düğün alayı; gelini baba evinden çıkarırken, konvoyu şevke getiren eğlendiren davul ve zurnanın ritmi, Anadolu’daki düğünlerin vazgeçilmez geleneklerindedir.

Müzik teması altındaki müzikle ilgili ürünler kodu “5. Senfoni” unsuru ile yer almıştır.

Müzik teması altındaki müzikle ilgili terimler kodu “saz, bozlak, eski havalar, repertuar, keman, ezgi, anonim türkü, oyun havaları, türkü, eser, bağlama, albüm, beste, Abdal müziği, Türkmen müziği” unsurlarıyla metinlerde yer bulmuştur.

Müzikle ilgili terimler kodu olarak tespit edilen kodlardan “saz, bozlak, eski havalar, anonim türkü, oyun havaları, türkü, bağlama, Abdal müziği, Türkmen müziği” bizim kültürümüze ait, bizim müziğimizi belirginleştiren unsurlardır. Bağlamanın atası, Dede Korkut hikâyelerinde adı sıkça geçen “kopuz”dur. Yaklaşık 1500 yıllık bir geçmişi olan ve birden çok telli saz türünü kapsayan kopuz, Orta Asya’daki Türk Boyları tarafından kullanılmıştır. Diğer kod adları ise dolaylı yoldan, müzikle ilgili diğer kültürel unsurları yansıtmaktadır.

Mimari teması altındaki insan eliyle yapılmış dokular kodu “bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki” cümlesinde tespit edilmiştir.

Tabir edilen ev tasviri, belli bir coğrafyanın fiziki malzemelerine göre yapılmış bir evi belirtmektedir. Bölge ve yörelere özgü yapılan oluşumlar, kültürel unsurlara göre şekil kazanmaktadır.

Mimari teması altındaki doğal yollarla oluşmuş dokular kodu “Melet Irmağı’na doğru inen dik bir yamacın, bıçak sırtı gibi çıkıntılı bir kısmında, acayip şekilde kayalar görmüşler. Daha düne kadar, orman olan bu yamaçta, kayaların bulunuşundan ziyade, görünüşleri onları şaşkınlığa düşürmüş. Çünkü bu kayalar sanki bir kafilenin heykelleşmiş şekline benziyormuş. Atıyla, yayasıyla, davullu zurnalı bir gelin alayının tıpkısı imiş” şeklinde örnek paragrafta bulunmuştur.

Bu kısımda kod olarak ele alınan doğal oluşumlar, heykelleri andırması, özellikle düşünlerimizin vazgeçilmezi düşün ya da gelin alayını hatırlatması açısından, dolaylı yönden kültürel unsurlara bağlanmıştır.

Tablo 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinde Düşünceye Yönelik Tespit Edilen Kültürel Ögelerin Tema ve Kodlara Göre Dağılımı

Temalar	Kodlar
İnanışlar	Dinî inanç (İslamiyet)
Değerler	Kültürel değerler
	Millî ülkü
Etik Normlar	Uygun olmayan konuşmalar

Tablo 7’de görüldüğü üzere 8. Sınıf Türkçe ders kitabımda yer alan okuma metinlerinde düşünceye yönelik inanışlar temasına ilişkin dinî inanç (İslamiyet) kodu tespit edilmiştir. Değerler temasına ilişkin kültürel değerler ve millî ülkü kodları bulunmuştur. Etik normlar temasına ilişkin uygun olmayan konuşmalar kodu tespit edilmiştir. Aşağıda kodlara ilişkin örnek cümleler yer almaktadır:

İnanışlar teması altındaki dinî inanç (İslamiyet) kodu “ezan okunuyor diye mırıldandı”, “...karım Kur’an ile vaat edilen saadetini, sanki asırlardan beri beyhude yere bekliyordu”, “abdest aldı, sonra seccadesini sofaya sererek namaza durdu” cümlelerinde yer almıştır.

“Kur’an okumak, abdest almak, namaza durmak; ezan, seccade” İslam dinine ait unsurlar ve vecibelerdir. Türkler İslamiyet’i kabul etmekle birlikte bu dine ait tüm kuralları, davranışları, tutumları, alışkanlıkları vs.; Türk kimliğiyle hemhal ettikten sonra hayata geçirmiştir. Aslında, dinî inanışımıza ait şeyler kimliğimizden, kültürümüzden, kültürel değerlerimizden bağımsız olarak gerçekleşmez. Bu yüzden kimliğimizle, kültürümüzle Türk Müslümanlığını temsil eden dinî unsurlar dolaylı yönden kültürel öğelere bağlanmıştır.

Okuma metinlerinde “duyarlı olma, doğa sevgisi, insan sevgisi, kültürel bilinç, dil bilinci, millî bilinç, aile bilinci, vatan sevgisi, yurttaşlık bilinci, yardımseverlik, hoşgörülü olma, toplumsal kurallara uyma, dinî bilinç, cesaretli olma, kahramanlık, çalışkanlık, vatanseverlik, akılcılık, görgü kurallarına uyma, Türk büyüklerine saygı, misafirperverlik, hayvan severlik” gibi değerler tespit edilmiştir. Aşağıda örnek cümleler yer almaktadır:

Değerler teması altındaki kültürel değerler kodu “İstanbul’daki gibi, ‘Hasan gel!’ ‘Hasan git!’ demiyorlardı, ismi değişir gibi olmuştu. ‘Hassen’ şekline girmişti”, “anlamaya başladığı Arapçayı, küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu”, “bunu işiten çocuk hıçkırığa hıçkırığa, katıla katıla ağlamaktaydı, bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktaydı”, “bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu, dalgınlığından ana dili ile sordu”, “Ruh ya Hassen, derlerse uzaklaşıyordu. Hayfa’ya çıktılar ve onu bir trene koydular. Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu”, “Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği için Hasan, şimdi onun sade işine değil, yüzüne de dikkatli bakmıştı” cümlelerinde kültürel bilinç, dil bilinci, millî bilinç kodları tespit edilmiştir.

Değerler bazen doğrudan, bazense dolaylı olarak kültürel unsurları barındırır. Her milletin değerleri kendi yaşam ve tecrübesine, inançlarına, alışkanlıklarına, geleneklerine, bakış açısına vs. göre şekil kazanır. Bu kısımda yer alan değer kodlarından özellikle “Türk büyüklerine saygı, misafirperverlik, aile bilinci, vatan sevgisi” gibi kodlar Türk kültürünü yansıtan güzel değerlerdir.

Değerler teması altındaki millî ülkü kodu “çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz”, “yurdumuzu, dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız”, “milletimizi, en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız”, “millî

kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız”, “...yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin, tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir”, “bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek, millî ülkümüzdür.” gibi örnek cümlelerde tespit edilmiştir.

Etik normlar teması altındaki uygun olmayan konuşmalar kodu “hadi, emmi bu kadar nekeslik etme. Alt tarafı bir taş parçası bunun... İnsan kızından bunları esirger mi”, “şöyle seslenivermiş, davullu zurnalı gelin alayının ardından: Bir taşı bize çok görenleri Allah ne etsin... Hepiniz taş olun, taş” cümlelerinde tespit edilmiştir.

Tablo 8. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinde Davranışa Yönelik Tespit Edilen Kültürel Ögelerin Tema ve Kodlara Göre Dağılımı

Temalar	Kodlar
Gelenek ve görenek	Geleneksel evlilik terimleri Misafirlik Millî bayram Değerlere saygı Bayram Yardımlaşma Saygı
Âdet, töre ve alışkanlık	Geleneksel evlilik Âdet Yöresel alışkanlık Büyüklerle öncelik Alışkanlık Görgü kuralları
Giyim kuşam	Yerel giyim Giyecek Millî giyecek
Yiyecekler	Yöresel yiyecekler Millî yiyecekler
Gündelik yaşam	Renk adları Hayvan adları Unvan Akrabalık adları Kişi adları Zaman adları Doğa unsurları Benzetme Duygular, hisler ve duyular Meyve, sebze, ekin, hububat adları Sayı adları Ziraat Bölge, ülke, şehir, semt, köy adları Ulus adları Günlük hayata yönelik araç gereçler Meslek adları İnsana ilişkin somut kavram işaretleri Süs eşyaları Aile Ziraat Askerlik Organ adları Millî kurum adları Mekân adları Vadi, yayla, deniz, ırmak adları Para birimi Gök cisimleri

Gelenek ve görenek teması altındaki geleneksel evlilik terimleri kodu “düğünler yapıldığında” ifadesinde bulunmuştur.

Gelenek ve görenek teması altındaki misafirlik kodu “misafirlik gündelik hayatımıza renkler katar”, “insan ne kadar çekingen, başkalarıyla münasebette bulunmaktan ne derece hoşlanmaz bir adam olursa olsun sohbetinden, misafirliğinden hazzedeceği bir iki dostu veya yakını vardır. Böyle yakın ahabpların, birbirlerini candan seven insanların dostlukları gibi misafirlikleri de tatlı olur. Çünkü birbirine ağırlık vermezler” gibi örnek cümlelerde tespit edilmiştir.

Türk misafirperverliği tüm dünyada meşhurdur. Türk’e göre Misafir bereketiyle gelir. Misafir gelen ev, Allah’ın sevgisine mazhar olunmuşluğu temsil eder. Özellikle Doğu’da, evin kapısından giren herkes ev halkından sayılır. Böylesine önemli davranışlar, kültürümüzün önemli bir parçası sayılmaktadır.

Gelenek ve görenek teması altındaki millî bayram kodu “ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını, daha büyük şerefle, saadetlerle, huzur ve refah içinde kutlamayı gönülden dilerim” cümlesinde görülmüştür.

Bayramlar, resmi ya da dinî; özgürlüğün, demokrasinin, huzurun, refahın, mutluluğun her defasında yeniden dirildiği özel günlerdir. Bayramlarda, kültürel kimliğimize ait, dini kimliğimize ait birçok ritüel gerçekleştirilir. Millî bayramlar, Türkiye Cumhuriyeti’nin, her yıl dönümünde tekrardan dirilişinin, güçlenişinin, yükselişinin, bağımsızlığının kutlamalarıdır. Bu kutlamalar kültürel ve geleneksel şekilde kutlanmaktadır.

Gelenek ve görenek teması altındaki değerlere saygı kodu “o, öğretmenlerini saygı ve minnetle anar ve yaşamda olanlara rastladıkça onlara en büyük saygıyı gösterirdi”, “o, Türk büyüklerinden Alparslanlar, Fatihler, Yavuz ve Kanunilerin hayranı olmakla beraber, bizzat uygarlık eserleri vücuda getirmiş olan Mimar Sinanlar ve Piri Reislere de ayrı bir değer verirdi”, “Atatürk, her devirde Türk’ün uygarlık yapısına hizmet eden her bireyin değerini takdir etmenin zorunlu olduğunu prensip olarak kabul etmişti”, “evet, bir gün Türk yurdunun güzel şehirleri, her sahada ün salmış Türk büyüklerinin anıtlarını, heykellerini ulusun bir değerliliği olarak dikmelidir” cümleleriyle metinde yer almıştır.

Saygı değeri, kültüre ait en önemli öğelerdendir. Saygı bir milleti yüceltir, alçaltmaz.

Gelenek ve görenek teması altındaki bayram kodu “Hıdrellez, bütün Türk dünyasında bilinen mevsimlik bayramlarımızdan biridir”, “Ruz-ı Hızır (Hızır Günü) olarak adlandırılan Hıdrellez Günü, Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gün olması nedeniyle kutlanmaktadır” gibi cümlelerde yer bulmuştur.

Yardımlaşma kodu “esnaf, falancanın bir müşkülü için yardımlaşır çarşıda; örneğin bir sakat arabası alınacaktır, olur da para denklenemez, Hoca Bakkal’a bir kez daha gelinir, eksiği tamamlardı” cümlesinde bulunmuştur.

Yardımlaşma davranışı, Anadolu insanının en güzel özelliklerindedir. Milletimizin merhamet duygusunun, davranışta şekil kazanmış önemli bir kültürel değeridir yardımlaşma.

Saygı kodu “tabureden kalkarak ayakta, kürsüden şiir okur gibi okumuştum. Tebessümle okşamıştı başımı” cümlesinde yer almıştır.

Âdet, töre ve alışkanlık teması altındaki geleneksel evlilik kodu “günün birinde, yaşlı değirmencinin kızını, uzak bir köyden bir gence istemişler. Hayırlısı olsun, deyip evlendirmişler. Babası çeyiz olarak elinde avucunda ne varsa kızına vermiş. Düğüncüler, gelinin eşyalarını atlara

yükleyip oğlan evine doğru yola çıkacakları zaman, gelin etrafı şöyle bir süzmüş” şeklinde metinde yer almıştır.

Âdet, töre ve alışkanlık teması altındaki âdet kodu “Anadolu’nun bazı yerlerinde Hıdrellez Günü yapılan duaların ve isteklerin kabul olması için sadaka verme, oruç tutma ve kurban kesme âdeti vardır”, “Hıdrellezde baharın taze bitkilerini ve taze kuzu eti ya da kuzu ciğeri yeme âdeti vardır”, “yiyecek kaplarının, ambarların ve para keselerinin ağızları açık bırakılır” gibi cümlelerde yer verilmiştir.

Örnek cümlelerde yer alan alışkanlıkların hepsi, Anadolu halkının özel olarak gördüğü Hıdrellez Günü’nü belirgin kılan geleneksel alışkanlıklardır. Bu alışkanlıklar ise kültürel unsurları içerisinde barındırmaktadır.

Âdet, töre ve alışkanlık teması altındaki yöresel alışkanlık kodu “deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı, yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu” cümlesinde yer bulmuştur.

Tandır ekmeği yöresel bir yiyecektir. O bölgenin insanına has biçim ve lezzetleri bünyesinde barındırır. Bu yüzden kültürel bir yiyecek olarak ele alınmıştır.

Âdet, töre ve alışkanlık teması altındaki büyüklere öncelik kodu “karlı bir şubat gecesi doğmuştu. Babamın kucağına verirken bir tuhaftım” cümlesinde görülmüştür.

Alışkanlık kodu “Ruz-ı Hızır (Hızır Günü) olarak adlandırılan Hıdrellez Günü, Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gün olması nedeniyle kutlanmaktadır”, “Hıdrellez Günü’nden önce evler baştanbaşa temizlenir”, “Hıdrellez Günü giymek üzere yeni elbiseler, ayakkabılar alınır”, “Hıdrellez kutlamaları daima yeşillik, ağaçlık alanlarda, su kenarlarında, bir türbe ya da yatağın yanında yapılmaktadır” cümleleriyle metinde yer almıştır.

Âdet, töre ve alışkanlık teması altındaki görgü kuralları kodu “çiftlikteki Marmara Köşkü’ne gece yemeğine davet ettiklerini, iki gün öncesinden bize bildirdiler”, “acaba izin istesek ayıp olur mu?”, “öyleyse müsaade ederseniz, ayrılırlarken elinizi öpmek istiyorlar” cümlelerinde yer almıştır.

Örnek cümlelerden anlaşıldığı üzere, görgü adabı kültürün kişilere kazandırdığı en olumlu davranışların başında gelmektedir.

Giyim kuşam teması altındaki yerel giyim kodu “gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan kara çarşaf, kara çatık kaşlı kara iri benli bir kadın göğsüne bastırıldı” şeklinde tespit edilmiştir.

Elbiseler, takılar dolaylı olarak kültürel unsurları çağrıştırabilir. Kara çarşaf, Arap kadınlarının giyim tarzıdır. Türk halkının giyim tarzı ise; göynek, şalvar, zıbın, birzak, kuşak, peştamal, alaca, çeşitli motiflerden oluşan çoraplar, baş, pullu çiçek, üç etek vb. giyeceklerden oluşur. Türklerin kullandığı geleneksel giysiler günümüzde kullanımdan düşmekte; halkımız başka milletlerin kültürel kimliğini yansıtan giyecekleri kullanmaya başlamaktadır. Ancak, giyecekler milletlerin kimliğini yansıtan ürünler olarak görüldüğünde bu durum kültürel bozulmaları da beraberinde getirmektedir. Kısacası, giyim kuşam ürünleri kültürün bir parçasıdır.

Giyim kuşam teması altındaki giyecek kodu “kara önlük, çocuk patiği, ipek entari, esbap, kırmızı bere, beyaz örme hırka” örnekleri ile metinlerde yer almıştır.

Giyim kuşam teması altındaki millî giyecek kodu “kuşak” örneği ile metinde yer bulmuştur.

Yiyecekler teması altındaki yöresel yiyecekler kodu “kuru fasulye, kurutulmuş bamyâ, kurutulmuş patlıcan, kurutulmuş kabak, Arnavut biberi, Malatya yaprak kayısı, İskilip ceviz içi, pekmez, pestil, helva, aşure, bakla içi, peynir şekeri, akide şekeri, gül lokumu, Germencik kuru inciri, Kemaliye dut kurusu, keçiboynuzu, irmik, reyhan” örnekleri ile metinlerde yer almıştır.

Yukarıda adı geçen ürünler, milletimizin yüzyıllardır süregelen alışkanlıkları, tecrübeleri doğrultusunda işlenen ürünlerdir. Ürünlerin kurutulması, farklı şekilde işlenip yenilir hâle getirilmesi, bölgeye, yöreye, şehre göre özelleştirilmesi tecrübe ve zaman gerektirir. Bazı ürünler Anadolu'nun tamamına mal olurken; bazı ürünler bir bölgenin, şehrin hatta bir köyün tekeline ait ürünlerdir. Saydığımız faktörler ise kültürün içeriğini oluşturan şeylerdir.

Yiyecekler teması altındaki millî yiyecekler kodu “Hıdrellezde baharın taze bitkilerini ve taze kuzu eti ya da kuzu ciğeri yeme âdeti vardır”, “sabah erkenden çömleğin yanına giderek sütlü kahve içip ağızlarının tadının bozulmaması için dua ederler”, “tepe gibi et yığdırdı, göl gibi kıymız sağdırdı”, “kimin ki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçeyi altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin” cümlelerinde bulunmuştur.

Gündelik yaşam teması altındaki renk adları kodu “yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu”, “bu keçiler kapkara, beneksiz kara idi; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynamsı bir cila ile kızgın güneş altında, pırıl pırıl yanıyordu”, “ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı”, “dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı”, “yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billur sesiyle durmadan konuşuyordu” gibi cümlelerde ve “kara çarşaf, kırmızı ayakkabılar, beyaz boyalı hasta otomobili” ifadelerinde tespit edilmiştir.

Hayvan adları kodu “ağaçlar üstünde dillenir kuşlar” , “bülbul figan eyler, feryada başlar” mısralarında ve “dügüncüler, gelinin eşyalarını atlara yükleyip oğlan evine doğru yola çıkacakları zaman, gelin etrafı şöyle bir süzmüş”, “hayatı her gün yeniden yaratma, boğayı boynuzlarından tutup dizlerinin üstüne çökertme ağrısı gibi” örnek cümlelerde tespit edilmiştir. Ayrıca “keçi, balık, karınca, kuzu, kuş, fare, at, yılan, horoz, ejder, deve, dülger balığı, sokak köpeği, aygır, buğra, koyun, koç, boğa, geyik, karga, kuzgun, güvercin, leylek, serçe” gibi örnekler ile okuma metinlerinde yer bulmuştur.

Unvan kodu “Atatürk, Deliktaşlı Ruhsatî, Pir Sultan Abdal, Dede Korkut, Piri Reis, Kanuni, Fatih, Doktor Reşit Galip Bey, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Kırşehirli, Garip, Bozkırın Tezenesi, Muharrem Usta, Hacı Taşan, Çekiç Ali, Âşık Veysel, Abdal, Hoca Bakkal, Cin İsmail, Deli Cengo, Deli Şerifecik, Hafız Hüsniye, Gül Hanım, Edibe Hanım” gibi örnekler ile okuma metinlerinde yer bulmuştur.

İsimlerin önüne ya da arkasına getirilen, isimleri çeşitli yönlerden niteleyen unvan adları; toplumun kıvrak zekasının bir ürünüdür. Toplumların düşünme biçimleri de kimliklerini yansıtan bir unsur olarak ele alındığında; unvan adlarının oluşturulması, yakıştırılması işini kültürel bir süreç olarak görebiliriz.

Akrabalık adları kodu “dedelerimiz” , “Yıldırım'ın oğlu” , “Osman Gazi'nin kardeşi” ifadelerinde ve “...emmi veriver şu değirmen taşını kızına da biz de yola düzülelim”, “yazarın akrabası olan Paşa, yazara değer veren eski bir emeklidir. Yengeyse yazara içten içe kızan birisidir” gibi örnek cümlelerde; “hala, enişte, teyze, amca, güvey” örnekleri ile metinlerde yer bulmuştur.

Kişî adları kodu “Deliktaşlı Ruhsatî, Yıldırım, Süleyman, Osman Gazi, Savacı Bey, Pir Sultan Abdal, Dede Korkut, Atatürk, Alparslan, Fatih, Kanuni, Yavuz, Mimar Sinan, Piri Reis, Hasan, Ömer, Mustafa Kemal, Reşit Galip, Voltaire, Don Kişot, Ogüst, Hızır, İlyas, Aya Yorgi, St.

Georges, Neşet Ertaş, Yaşar Kemal, Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Çekiç Ali, Âşık Veysel, Fevzi, Homeros, Dante, Cervantes, Fazıl Hüsni Dağlarca, Şuayp, Aziz Günden, Cengo, İsmail, Balzac, Tolstoy, Murat, Hüsniye, Şerife, Sait Faik Abasıyanık, Yunus, Nazım Hikmet, Hacı, Gül, Edibe, Melahat, Ayşe, Fatma, Hikmet, Seher, Sait Faik Abasıyanık, Fuzulî, Leyla, Mecnun, İsa, Cahit Sıtkı, Orhan Veli, Knut Hamsun (Kunut Hamsın), Gorki, Mithat, Nüzhet, Ragıp, Boğaç, Kam Gan oğlu Han Bayındır, Hızır, Dede Korkut, Dirse Han” örnekleri ile metinlerde tespit edilmiştir.

Zaman adları kodu “Ruz-ı Hızır (Hızır Günü) olarak adlandırılan Hıdrellez Günü, Hızır ve İlyas peygamberlerin yeryüzünde buluştukları gün olması nedeniyle kutlanmaktadır”, “6 Mayıs’tan 8 Kasım’a kadar olan süre Hızır Günleri adıyla yaz mevsimini, 8 Kasım’dan 6 Mayıs’a kadar olan süre ise Kasım Günleri adıyla kış mevsimini oluşturmaktadır” cümlesinde bulunmuştur.

Doğa unsurları kodu “Anadolu kilimlerinde çizgiler sert, renkler hırçındır. Çok soğuk dondurucu bir kıştan sonra baharı görmeden, kavurucu bir sıcaklığı yaşayan, sert iklimlerin, çetin kuruluşun, taşın, kuyunun, çatlama toprakların, bükülmeyen, yumuşamayan insanların sert çizgileri gibi. Anadolu kilimleri doğaya karışmış, doğanın çocuğu Anadolu kadınının alın yazısıdır, çilesidir”, “göz alabildiğine bozlaşan Anadolu’da yeşile, kırmızıya, maviye, turuncuya özlem çeken insanlar, susuzluklarını kilimlere döktükleri arı duru renklerle gidermeye çalışırlar. Ağaçtan yeşil, gökten mavi, çiçekten kırmızı isteyen, bu isteklerini kilimlerde simgeleyen Anadolu insanları”, “ortasında havuz, çiçekli bir bahçede gaga gagaya vermiş iki kuş resmi işlerse buna ‘kara sevdâ’ adını verir” cümlelerinde görülmektedir.

Doğaya ait unsurların; insanların yaşamlarına, duygularına, düşünme ve ifade etme tarzlarına, sanatlarına malzeme edilmesi, bu unsurlara kültürel bir nitelik kazandırmaktadır.

Benzetme kodu “büyük marketlerin, kocakarı üfürüğü gibi çürük nefesleriyle insanın ense köküne kulunç saplayan havalandırma cihazlarından...”, “ben, Hoca Bakkal’ın mazotlu paspas gezdirilmiş tahta döşemesinin, basıldıkça vezin, uyak bulan çitirtisinin şiirini; cümbür cemaat kuru fasulye çuvallarının ardındaki tezgâhta kurulu kefeli terazisi ile haşır neşir olan, Hz. Şuayp titizliği ile titreyen, yüzü gibi pembe pamuk ellerindeki insanlık sevdasını ararım”, “hep beraber tutalım kulaklarından, yalpalaya yalpalaya getirip koyalım yan yana renk renk çuvalları”, “ak pak sakalı içinden bir evliya nuru yansıyan yüzü kırış kırış; kocaman mavi, yeşil gözleri pırıl pırıldı”, “haydi Hoca Bakkal’a git, der demez âdeta kanatlanırdım”, “saplayın göbeğine etiket çitasını pirincin, bulgurun, nohudun, mercimeğin” cümlelerinde görülmüştür.

Benzetmeler; milletlerin diline, dili kullanma ve yorumlama gücüne göre şekil ve zenginlik kazanır. Benzetmeler, aydınlarımızın, Anadolu insanının kıvrak dil becerisinin, ortak dilimiz olan Türkçeye kazandırdığı önemli birikimlerdir. Benzetmeler ifadeyi bazen gülünç bazen ciddi; bazen de zengin ve anlaşılır; çoğu zamanda komik ya da hüzünlü kılabilir. Bu da dilimizin esnekliğinin ve zengin ifade edebilme özelliğinin göstergesidir. Dil ve dile ait, dili besleyen her unsur, kültürle bazen yakından bazense uzaktan ilişki içerisinde olur.

Duygular, hisler ve duyular kodu “hâlbuki dünyada insanın dışında pek çok varlık vardır. Onlar da anlatılmaya değer özellik ve güzelliklere sahiptirler. Gerçi insanlar onlara bakarlar de kendilerinden kurtulamazlar ama insan dışı varlıklara karşı ilgi, insanın (ve hikâyenin) dünyasını genişletir. Şairler bu konuda hikâyecilerden daha açık görüşlüdürler. Kâinatın her şeyi; taşı, toprağı, bitkileri, hayvanları, gökyüzünü hatta varlık ötesini büyük bir sevgi ile kucaklarlar. Bu sevgi dolu geniş ilgi, onların eserlerine bir başka güzellik ve derinlik verir”, “Fuzulî’nin “Leyla ve Mecnun” mesnevisinde görüldüğü gibi, çevreleri ile uyuşamayan insanlar tabiata açılırlar. Dağlarla, taşlarla konuşur, hayvanlarla dost olurlar. Karşılık görmeyen sevgi ve yalnızlık, insanları Tanrı’ya veya tabiata iter” gibi örnek cümlelerde görülmüştür.

Meyve, sebze, ekin, hububat adları kodu “karadut, dut, palamut, kimyon, tarçın, keçiboynuzu, karanfil, kekik, pirinç, bulgur, nohut, mercimek, kabuklu fıstık, tuzlu fıstık, kestane, mısır, ısırgan otu, reyhan, bakla içi, zeytin, limon, burçak, kiraz, nar, elma, çavdar, karpuz, mısır, ekin, iğde, üzüm, nane, sumak, şeftali” gibi örnekler ile okuma metinlerinde yer almıştır.

Bu ürünler dünyanın genelinde yetiştirilen ürünlerdir. Fakat, bu ürünlerin Anadolu topraklarına yetiştirilmesi; ekimi, dikimi, sulaması, tohumu, lezzeti, şekli, boyutu vs. bize özgü olan özellikleridir. İncir, karpuz ya da üzüm dünyanın her yerinde yetiştirilse bile; Ege bölgesinde yetişen üzüm ve incir ile Diyarbakır’da yetişen karpuzun tadı bir başkadır. Esasında, Anadolu’nun toprağı bir başkadır. Doğrudan olmasa bile dolaylı yönden kültürümüze mal edebileceğimiz kodlardır.

Sayı adları kodu “ağam sen gideli yedi yıl oldu” mısrasında; “bir sürü, sürü sürü, birer birer”, “yirmi küsur” ifadelerinde; “yıl 1930”, “on bir gece ve dört gündüz temsil verilecek”, “Çiftlikteki Marmara Köşkü’ne gece yemeğine davet ettiklerini, iki gün öncesinden bize bildirdiler” gibi örnek cümlelerde ve ifadelerde tespit edilmiştir.

Ziraat kodu “palamut, kavak yaprağı, karadut yaprağı, dut yaprağı, dal, çiçek, portakal bahçeleri, zeytinlikler, iğde çiçeği” gibi örneklerle ve “Hıdrellez kutlamaları daima yeşillik, ağaçlık alanlarda, su kenarlarında, bir türbe ya da yatırım yanında yapılmaktadır”, “bugünde kırlardan çiçek veya ot toplayıp onları kaynattıktan sonra suyu içilirse bütün hastalıklara iyi geleceğine, bu su ile kırk gün yıkanılırsa gençleşip güzelleşeceğine inanılır”, “ev, bağ-bahçe, araba isteyen kimseler...”, “...sonra bir gül ağacının dibine bırakırlar” gibi cümlelerde tespit edilmiştir.

Bölge, ülke, şehir, semt, köy adları kodu “Deliktaş, Çamlıbel, Kirazlı, Kırkağaç, Göynük, Bey Kavağı, İnegöl, Domaniç, Kandilli Çam, Gırnata, Şam, İstanbul, Şark, Garp, Büyükdere, İspanya, Bakırköy, Ankara, Ordu, Harami köyü, Melet Irmağı, İstanbul, Balıkesir, Erzurum, Denizli, Edirne, Mezopotamya, Anadolu, Orta Asya, Doğu Akdeniz, Yunanistan, İran, Orta Anadolu, Türkiye, Almanya, Kırşehir, Yozgat, İzmir, Kırtıllar köyü, İstanbul, İzmir, Ankara, Çorlu, Malatya, Medine, İskilip, Kemeraltı, Çıkrıkçılar Yokuşu, Saray Çarşısı Yokuşu, Ayvalık, Germencik, Kemaliye, Ulaş Köyü, Fransa, Türkiye, Amerika, İstanbul, Sidney, Lima, Pekin, Berlin, Erenköy, Şam, Van” örnekleri ile okuma metinlerinde tespit edilmiştir.

Ulus adları kodu “Türk boyu, Türk halkı, Türk milleti, Türk kahramanlığı, Türklük dünyası, Türk büyükleri, Türk yurdu, Türk şanı, Türk gençliği, Türk’ün uygarlık yapısı ” ifadeleri ile yer almıştır.

Millet adları, ait olduğu toplumun tüm özelliklerini içinde barındıran derin bir içeriğe sahiptir. Dil, sınırları belli olmayan muazzam bir yapıdır. Tüm unsurlarıyla ait olduğu ulusun aynasıdır. Kültürün ise ilk ve en önemli unsurudur. Varlığımızın özlü karşılığı olan “Türk” adı, kültürümüzün de başlangıcımızın da temelini oluşturan önemli bir isimdir.

Günlük hayata yönelik araç gereçler kodu “davul, zurna, değirmen taşı, el değirmeni, dibek taşı, yer sofrası, çuval kaplı yayvan torba, çanak, kösele, iskemle, deri, çiriş çanağı, mangal, semaver, seccade, para kesesi, çömlek, yiyecek kabı, sac soba, havan, sefer taşı, kese kâğıdı, gaz lambası, çözüğü ipi, kilim, yağlık, gergef, peşkir, tarak, tırmık, ibrik, heybe, çengel, halı tezgâhı, çakı” gibi örnekler ile metinlerde görülmüştür.

Yukarıda adı geçen araç ve gereçler günlük hayatımızı anlamlı kılan, kolay kılan aletlerdir. Her biri ismiyle, şekliyle, ortaya çıkışıyla kültürel bir içerik, hikâye barındırmaktadır.

Meslek adları kodu “garson, aşçı, bakkal, memur, hizmetçi, hekim, asker, eskici, vekil, mebus, doktor, sanatkâr, maarif vekili, reisicumhur, jandarma, filozof, değirmenci, kırtasiyeci,

kitapçı, oyuncakçı, hikâyeci, hırdavatçı, askıcı, öğretmen, esnaf, niyetçi, manifaturacı, ressam, balıkçı, şair, yazar, işçi, hamal, odacı, gazete satıcısı, hademe, ozan” örnekleri ile metinlerde tespit edilmiştir.

İnsana ilişkin somut kavram işaretleri kodu “kara çatık kaşlı, kara iri benli bir kadın göğsüne bastırdı”, “anasının kine benzemeyen, tuhaf kokulu, fazla yumuşak, içine gömülü verilen cansız bir göğüs”, “saçları perçemli, başları takkeli çocuklar”, “eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağı açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı” gibi örnek cümleler ile yer almıştır.

Süs ve kullanım eşyaları kodu “yüzük, küpe, bilezik, tülbent, halı, kilim, ibrik, peşkir, yağlık” örnekleri ve “gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan kara çarşafı, kara çatık kaşlı kara iri benli bir kadın göğsüne bastırdı” cümlesinde tespit edilmiştir.

Aile kodu “zaten babadan yetim kalan Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımı ile halasının yanına, Filistin’in ücra bir kasabasına gönderiliyordu” gibi örnek bir cümlede ve “karı, oğul, bebek, baba, kardeş, kız, oğlan, çoluk çocuk, hatun, koca, ağabey, ana, dede, kız kardeş, ata, yar” gibi örnek kelimeler ile metinlerde yer almıştır.

Ziraat kodu “Anadolu kilimlerinde renkler, oldum olası çeşitli bitkilerin köklerinden, yapraklarından ya da tohumlarından çıkarılır. Örneğin kırmızı renk kızılçam kabuğundan; sarı, safran ve sütleğen bitkisinden; yeşil, naneden; siyah renk sumaktan kaynatılarak çıkarılır. Önceleri köy ve kasabaların yanı başında ‘boyalık’ denen bir yerde, bu bitkiler yetiştirilir, boyaların tümü buradan elde edilirdi. Bugün de birçok yerde boyalıklara rastlanır” gibi örnek cümlelerde tespit edilmiştir.

Ziraat kodu adı altında yer alan kodlar “kırmızı renk kızılçam kabuğundan; sarı, safran ve sütleğen bitkisi, boyalık vs.” gibi, adlandırılmaları bakımından kültürün bir boyutuna bağlanabilir.

Askerlik kodu “özellikle, kendisine askerî akademide kurmay sınıflarında iken arkadaş muamelesi yapmış olan hocalarının anılarını ve o zamanlar kendi üzerinde bıraktığı olumlu etkileri daima şükranla anardı”, “çünkü devlet başında ordular yönetmiş kişiler, tarihte Türk şanını ne kadar yükseltmişlerse diğerleri de Türk dünyasına ölmez eserler vermişlerdir”, “tarihî kitapları, daima harita ile izleyerek okur ve savaşlar için ayrıca krokiler çizerdi” cümlelerinde tespit edilmiştir.

Organ adları kodu “dimağ (beyin)” örneği ile görülmüştür.

“Dimağ” kelimesi, dilimizdeki kullanımına, eskiliğine bakılarak, dolaylı bir kültürel öge olarak görülmüştür.

Millî kurum adları kodu “o, 1935 yılında Türk Tarih Kurumuna hitaben diyor ki:”, “1 Kasım 1937’de Büyük Millet Meclisini açış nutkunda bu düşüncüyü doğrulayarak diyor ki:” cümlelerinde ve “Ankara Türk Ocağı” örneği ile yer almıştır. Bu kurum adları, açılış amaçları ve açıldıkları dönemin özellikleri göz önünde bulundurulduğu için kültürel unsurlara bağlanmıştır.

Mekân adları kodu “yıl 1930... Ankara Türk Ocağının yeni yapılan binasındaki tiyatro salonunda...”, “çiftlikteki Marmara Köşkü’ne gece yemeğine davet ettiklerini iki gün öncesinden bize bildirdiler. ...” gibi cümlelerde bulunmuştur.

Vadi, yayla, deniz, ırmak adları kodu “Çamalan Yaylası, Melet Irmağı Vadisi, Gelin Kayaları” örnekleri ile bulunmuştur. Elde edilen kodlar, adlandırılmaları itibarıyla (Gelin, Melet, Çamalan) kültürel unsurları işaret etmektedir.

Para birimi kodu “ellerinde de beş on lira”, “çarşıda gelen geçenden biri kâğıt beş lira verse mesela, almaz, illa iki buçuk lira”, “cebimde, aşurelik listesinin arasında katlanmış tuğla rengi kâğıt yirmi liralık” cümlelerinde görülmüştür.

Gök cisimleri kodu “yıldız biçimindeki uğur ve bereket simgeleri, sağlık ve mutluluk tılsımı yılan ve ejder kıvrımları...” ifadelerinde ve “damlardan kiremitler uçmalıdır, ağaçlar köklerinden sökülüp havada bir saniye içinde toz duman olmalıdır, camlar kırılmalıdır hatta yıldızlar düşüp gökyüzünde bin parçaya ayrılmalıdır filan” şeklinde örnek cümlelerde yer almaktadır.

Gök cisimleri olarak ele alınan ve kod olarak kabul edilen örnekler (yıldız), ifade ettiği, karşıladığı anlamlar itibariyle (uğur ve bereket, sağlık ve mutluluk) kültürel unsurlara bağlanmıştır.

Metinlerde, kültürel öğeler ya da değerler ile ilgili tespit edilen söz varlığında kültürel öğeleri doğrudan gösteren kodlar olduğu gibi; kültürü yansıtan malzemeler olarak görülebilecek dolaylı kodlar da tespit edilmiştir. Metinlerden elde ettiğimiz tespitler tek başına kültürlemeyi ya da kültürlenmeyi sağlamayabilir. Bu kodlardan hareketle, bulgular; düşünce, sanat, felsefe, edebiyat vb. alanlara temel oluşturabilecek malzemeyi ortaya koymaktadır. Elde edilen malzeme, ait oldukları metinlerin içerisinde daha fazla anlam kazanmaktadır.

Kısacası, elde edilen malzeme; herhangi bir konuda, özellikle kültürel aktarımı yapmayı hedeflemede yazılmak istenen metinlerde (ders kitapları, hikâye, roman, fıkra, eleştiri, blog yazıları, köşe yazıları, gazete ve dergiler vs.) bilinçli bir şekilde kullanılırsa kültürel malzeme olmakla kalmaz, kültürel aktarımın sağlanmasında etkin hâle dönüştürülür.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümünde, elde edilen verilere dayalı olarak sonuçlar sunulmuştur. Daha sonra, ulaşılan sonuçlar ile ilgili alanyazın dikkate alınarak tartışılmıştır. Öneriler kısmında, araştırmanın amacı doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara yönelik öneriler dile getirilmiştir.

Şiirlerde ürüne yönelik; edebiyat, folklor, müzik temasına ilişkin kodlara orta seviyede yer verilmişken sanat ve mimari temasına ilişkin kodlara çok az yer verilmiştir. Millî dokularımıza, millî ürünlerimize ve sanatsal değerlerimize ait kültürel öğeler yeterince işlenmemiştir.

Şiirlerde düşünceye yönelik; inanışlar ve etik normlar temasına ilişkin kodlara az sayıda yer verilmişken, değerler temasına ilişkin kodlara yeterli seviyede yer verilmiştir.

Şiirlerde davranışa yönelik; gelenek ve görenek, âdet, töre ve alışkanlık, giyim kuşam, yiyecek temalarına ait kodların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Millî yiyecek ve içeceklerimize, millî giyeceklerimize çok az yer verilmiştir. Bu sonuca paralel olarak, Kan (2010) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabını incelediği çalışmasında millî giyim kuşam öğelerinin yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Şiirlerde en fazla gündelik yaşam temasına ilişkin kodlar tespit edilmiştir.

Okuma metinlerinde ürüne yönelik tema ve kodlar tespit edilmiştir. Metinlerde folklor temasına ilişkin kodlar daha fazla; edebiyat, sanat, müzik, mimari temasına ilişkin kodlar daha az yer almaktadır. Kan (2010) çalışmasında müzik, edebiyat, tiyatro gibi öğelere ön planda yer verildiğini belirtmiştir. Bu farklı sonucun sebebi kitapların ve kitaplarda yer alan metinlerin içerik açısından farklı oluşudur.

Okuma metinlerinde düşünceye yönelik tema ve kodlar tespit edilmiştir. Bu kısımda en çok değerler temasına ilişkin kültürel değerler kodu tespit edilmiştir. İkinci olarak, inanışlar temasına

ilişkin dinî inanç (İslamiyet) kodu metinlerde çok fazla olmasa da orta seviyede yer almıştır. Metinlerde etik normlar temasına ilişkin çok az kod tespit edilmiştir.

Okuma metinlerinde davranışa yönelik tema ve kodlar tespit edilmiştir. Metinlerde gelenek ve görenek, âdet, töre ve alışkanlık temalarına ilişkin kodların orta seviyede olduğu görülmüştür. Metinlerde giyim kuşam ve yiyecekler temasına ilişkin kodlar daha az seviyede tespit edilmiştir. En fazla gündelik yaşam temasına ilişkin kodlar tespit edilmiştir.

Şiir metinlerinde ve okuma metinlerinde birçok değer tespit edilmiş; tespit edilen değer kavramları oluşturulan tabloların alt açıklamalarında belirtilmiştir.

Bu çalışma sonucunda, incelenen metinlerde edebiyat, folklor, sanat, müzik, mimari, inanışlar, değerler, etik normlar, gelenek ve görenekler, âdet, töre ve alışkanlık, giyim kuşam, yiyecekler, gündelik yaşam gibi temalar ve bu temalarla ilişkili birçok kültürel kod tespit edilmiştir.

Öneriler

1. Ders kitaplarında yer alan metinlerin, kültürel öge ve değerler açısından yeterli, etkili, kaliteli söz varlığına sahip olup olmadığını tespit etmek ve gerekli önlemleri alabilmek için elimizdeki araştırmaya benzer çalışmalar bolca yapılmalıdır.
2. Yapılan çalışmalar ortak bir platformda diğer araştırmacılarla, eğitimcilerle paylaşılmalı, onların görüşleri alınmalı, varsa benzer çalışmalar karşılaştırılmalı ve elde edilen malzemenin en yararlı şekilde kullanılabilmesi için görüş birliği sağlanmalıdır.
3. Elde edilen bulgular, uzman eğitimciler tarafından değerlendirilmeli, tespit edilen kodlara göre okul kitaplarına uygun metinler seçilmeli ya da malzemeler temel alınarak yeni okuma metinleri oluşturulmalıdır.
4. Elde edilen malzemelerin kültürlenmeyi sağlayabilmesi için; örnek kodlar, kültürel öneme sahip konuların, temaların işleneceği metinlerin içeriklerinde uygun cümlelere yerleştirilmeli; söyleşilerde, konferanslarda, bilgi sohbetlerinde bu kodları temel alarak, kullanarak kültürel konulara açıklık getirilmelidir.
5. Kültürel durumların, olayların, ürünlerin, kültürümüze ait tüm yapıp etmelerin aktarımında, anlatımında; yaptığımız çalışmadan veya benzer çalışmalardan elde edilen bulgular kullanılmalıdır.
6. Ana dili öğretiminde, öğrencilerin kullandığı dili etkili ve işlevsel olarak kullanması sağlanmalıdır. Bu süreç sonucunda dil bilinci kazanan öğrencinin kültürel öğeleri kazanımı daha kolay ve etkili olacaktır.
7. Öğrenciler, kültürel değerlerimizin ve kültürel öğelerimizin doğru ve yeterli seviyede yer verildiği yazılı ve sözlü ürünleri okumaları, dinlemeleri; bu ürünleri anlamaları ve anladıkları hakkında birçok açıdan çıkarımlar yapmaları konusunda teşvik edilmelidir.
8. Bu metinlerin içeriğini yansıtmada önemli rol oynayan resimler, fotoğraflar, haritalar, grafikler, şemalar vs. kültürel öğeleri aktarmada katkı sağlayacak özellikte olmalıdır.
9. Ders kitabının dışında farklı kaynaklar ile ders içerikleri zenginleştirilmeli ve öğrencilerin kültürel öğeleri kazanma yolunda farklı kaynakları okumaları sağlanmalıdır.
10. Tüm bu etkinlikler Türkçe dersi ile sınırlı kalmamalı, özellikle Türk dili ve edebiyatı ders kitabı ve diğer derslerde kullanılan materyaller de bu doğrultuda hazırlanmalıdır.
11. Tüm bu süreci yönlendiren öğretmenler kültür ve kültür aktarımında donanımlı hâle getirilmelidir.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Değişen dünya değişen değerler*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
Aral, D. (2008). *Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan*

- değerler üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çapoğlu, E. (2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Demirel, A. ve Özbay, V. (2016). *İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı*. Ankara: Dikey Yayıncılık.
- Er, O. (2015). El-Kavânînü'l-Küllîyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye'de yer alan kültürel öğelerin değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 4(1), 294-304.
- Ergin, M. (1994). *Üniversiteler için Türk dili*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Güven, A. Z. (2013). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Türk dili ile ilgili kültürel öğelerin tespiti ve incelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1) , 1-17.
- Han, Y. J. ve Bae, Y. S. (2005). An analysis of the cultural content of high school and college English textbooks. *English Teaching*, 60(4), 47-70.
- İnan, A. (2009). *Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kan, M.O. (2010). *Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları ilköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının kültür öğeleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, M. (1998) *Türk milletinin kültürel değerleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kırkkeseli, Ö. (2017). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Şiir ve Okuma Metinlerinin Kültürel Öğeler Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koç, M. (2013). *8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından incelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe öğretim programlarına göre hazırlanan ders kitapları)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, Z. (2007). "Dil nedir?". Z. Korkmaz, A. B. Ercilasun, T.Gülensoy, İ. Parlatır, H. Zülfiyar, N. Birinci). *Türk Dili ve Kompozisyon*, (1-46). Ankara: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Matan, M. (2004). *İlköğretim 5. sınıf türkçe ders kitaplarında kültür öğeleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okur, A., Keskin, F. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği. *International Journal of Social Science* 6, (2), 1619-1640.
- Soyşekerci, G. (2015). *İngilizce ve Türkçe ders kitaplarında kültürel öğelerin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tomalin, B. ve Stempleski, S. (1993). *Cultural awareness*. Oxford: Oxford University Press.
- Turan, M. (1994). *Kültür değişimleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yuen, K. M. (2011). The representation of foreign cultures in English textbooks. *ELT Journal*. 65(4), 458-466.